

JAMIYAT IJTIMOYIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA G'OYAVIY BIRLASHUV ZARURIYATI

**Xodjayev Olimxon
Shavkatovich**

*Qo'qon davlat universiteti Falsafa va
dinshunoslik kafedrasida katta o'qituvchisi,
falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamiyat ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda g'oyaviy birlashuvning nazariy-falsafiy, sotsiologik va ma'naviy-ma'rifiy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda g'oyaviy birlashuv majburiy bir xillik yoki fikriy monolitlik emas, balki turli ijtimoiy qatlamlar, avlodlar, kasbiy guruhlar va fuqarolik institutlari o'rtasida umumiy qadriyatlar, konstitutsiyaviy prinsiplar, adolat, inson qadr-qimmat, milliy manfaat va taraqqiyot mas'uliyati atrofida shakllanadigan ongli hamjihatlik sifatida talqin etiladi. Maqolada ijtimoiy barqarorlikning faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar, xavfsizlik mexanizmlari yoki institutsional boshqaruv bilan emas, balki jamiyat a'zolarining kelajak haqidagi mushtarak tasavvurlari, tarixiy xotira va zamonaviy islohotlar mazmunini qabul qilish darajasi bilan ham bog'liqligi asoslanadi. Natijalar shuni anglatadiki, hozirgi globallashuv va raqamli axborot oqimlari sharoitida g'oyaviy birlashuv jamiyatning moslashuvchanligini oshiruvchi, ziddiyatlarni zo'raonliksiz hal qilishga yo'naltiruvchi va fuqarolarning davlat hamda jamiyat islohotlaridagi ishtirokini kuchaytiruvchi strategik ma'naviy resursdir.

Kalit so'zlar: g'oyaviy birlashuv, ijtimoiy barqarorlik, mafkura, milliy g'oya, fuqarolik hamjihatligi, ma'naviy xavfsizlik, ijtimoiy ishonch, axborot immuniteti, taraqqiyot strategiyasi.

KIRISH

Kirish. Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti shuni ko'rsatmoqdaki, ijtimoiy barqarorlik faqat tashqi tartib, huquqiy nazorat yoki iqtisodiy o'sish orqali ta'minlanadigan statik holat emas, balki jamiyatning o'z ichki ma'naviy energiyasi, qadriyatlarga sodiqligi, umumiy maqsad atrofida ixtiyoriy jipslashuvi va ijtimoiy ziddiyatlarni madaniy vositalar bilan yechish salohiyatiga tayanuvchi murakkab dinamik tizimdir. Ayniqsa, globallashuv, raqamli kommunikatsiyalar, migratsiya, madaniyatlararo aloqalar, iqtisodiy raqobat va axborot maydonidagi keskinliklar kuchaygan hozirgi davrda jamiyatning barqarorligi fuqarolarning bir-biriga, davlat institutlariga, milliy qadriyatlarga va umumiy kelajakka bo'lgan ishonchi bilan bevosita bog'liq bo'lib qoldi. Shu ma'noda g'oyaviy birlashuv jamiyatni boshqarishning tashqi vositasi emas, balki uning ichki o'zini-o'zi uyg'unlashtirish mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. G'oyaviy birlashuv tushunchasi ayrim hollarda

noto'g'ri talqin qilinib, go'yoki fikrlarning cheklanishi, turlicha qarashlarning inkor etilishi yoki yagona ideologik qolipni majburan singdirish sifatida tasavvur qilinadi; aslida esa demokratik-huquqiy jamiyat sharoitida bu tushuncha umumiy konstitutsiyaviy maydon, milliy manfaat, adolat, inson qadr-qimmati, ijtimoiy mas'uliyat, tinchlik va taraqqiyot kabi qadriyatlar atrofida erkin, ongli va muloqotga tayangan hamjihatlikni bildiradi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida hech qaysi mafkura davlat mafkurasi sifatida o'rnatilishi mumkin emasligi mustahkamlangan bo'lsa-da, shu bilan birga davlat faoliyati inson farovonligi, jamiyatning barqaror rivojlanishi, qonuniylik, ijtimoiy adolat va birdamlik prinsiplariga asoslanishi belgilangan. Bu holat g'oyaviy birlashuvning normativ mohiyatini aniq ko'rsatadi: u mafkuraviy majburlash emas, balki ko'ppartiyaviy, ko'pqarashli va ko'pmadaniyatli jamiyatda umumiy fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishdir. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, ijtimoiy barqarorlikka tahdidlar bugun faqat ochiq siyosiy yoki iqtisodiy inqiroz shaklida emas, balki ishonchsizlik, befarqlik, tarixiy xotiraning uzilishi, yoshlar ongida iste'molchilik kayfiyatining kuchayishi, axborot manipulyatsiyasi, radikalizm, mahalliy manfaatlarning umumjamiyat manfaatidan ustun qo'yilishi va ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi kommunikativ masofaning kengayishi ko'rinishida ham yuzaga chiqmoqda. Bunday sharoitda g'oyaviy birlashuv jamiyatni bir xil fikrlashga majbur etuvchi mexanizm emas, balki xilma-xil qarashlar ichida umumiy maqsadni saqlab qoladigan, tanqidiy fikrni dushmanlikka emas, islohotga, ijtimoiy norozilikni beqarorlashtirishga emas, muammolarni ochiq muhokama qilishga yo'naltiradigan madaniy-falsafiy zaruratdir. Klassik ijtimoiy nazariyada jamiyat barqarorligi mexanik tartibdan ko'ra organik hamkorlikka, qadriyatlar uyg'unligi va institutlarga bo'lgan ishonchga tayanishi ta'kidlangan. Mafkura va g'oya nazariyalarida esa ijtimoiy ongning yo'nalishi, guruhlar manfaatining ifodalanishi, tarixiy jarayonni anglash va kelajakni tasavvur qilish shakllari jamiyatning harakat trayektoriyasini belgilovchi muhim omillar sifatida qaraladi. Shu bois maqolaning maqsadi jamiyat ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda g'oyaviy birlashuv zaruriyatini nazariy jihatdan asoslash, uning tarkibiy funksiyalarini aniqlash, hozirgi O'zbekiston taraqqiyot bosqichida mazkur hodisaning ma'naviy, siyosiy-huquqiy va kommunikativ mazmunini tahlil qilishdan iboratdir. Tadqiqotning ilmiy yangiligi g'oyaviy birlashuvni bir tomondan milliy g'oya va ma'naviy qadriyatlar, ikkinchi tomondan ijtimoiy ishonch, axborot immuniteti, fuqarolik ishtiroki va konstitutsiyaviy birdamlik bilan bog'laydigan kompleks falsafiy model sifatida talqin etishdadir chunki barqarorlikning haqiqiy kafolati faqat tartibni saqlashda emas, balki jamiyat a'zolarining mazkur tartibni adolatli, mazmunli va kelajak uchun zarur deb bilishidadir. Mavzuning yana bir muhim jihati shundaki, bugungi ijtimoiy jarayonlarda barqarorlik tushunchasi endi faqat inqirozning yo'qligi bilan emas, balki jamiyatning o'zgarishlarga nisbatan moslashuvchanligi, muammolarni ichki muloqot orqali hal qila olishi va fuqarolarning umumiy islohotlar mazmunini shaxsiy hayot rejalari bilan bog'lay olish darajasi bilan o'lchanmoqda. Demak, g'oyaviy birlashuv jamiyatni harakatdan to'xtatadigan konservativ holat emas, balki o'zgarishlarni tartibli, maqsadli va qadriyatli yo'nalishga soladigan madaniy energiyadir. Taraqqiyot bosqichida turli guruhlar manfaatlari tabiiy ravishda farqlanadi: yoshlar tezkor ijtimoiy liftni, ziyolilar ilmiy va madaniy erkinlikni,

tadbirkorlar barqaror huquqiy kafolatni, ehtiyojmand qatlamlar ijtimoiy himoyani, diniy jamoalar e'tiqod erkinligi va bag'rikenglik muhitini kutadi. G'oyaviy birlashuv ana shu kutishlarni qarama-qarshi maydonlarga ajratmay, ularni adolatli jamiyat, qonun ustuvorligi va inson qadri kabi umumiy nuqtalarda uchrashtiradi. Shu sababli ushbu tadqiqot g'oyaviy birlashuvni nafaqat falsafiy kategoriya, balki ijtimoiy boshqaruv, ma'naviy tarbiya va fuqarolik hamkorligi uchun zarur bo'lgan strategik kommunikatsiya shakli sifatida ham tahlil qiladi.

METODLAR

Metodlar. Tadqiqot metodologiyasi falsafiy tahlil, sotsiologik umumlashtirish, aksiologik yondashuv, tizimli-strukturaviy izohlash, tarixiy-mantiqiy tahlil, qiyosiy-konseptual yondashuv va normativ-huquqiy manbalarni mazmuniy tahlil qilish usullariga tayandi. Falsafiy tahlil g'oyaviy birlashuvni jamiyat ongining ma'naviy-intellektual holati sifatida ochib berishga xizmat qildi; bunda g'oya, mafkura, qadriyat, manfaat, ijtimoiy ishonch va fuqarolik mas'uliyati tushunchalari o'zaro bog'liq kategoriyalar sifatida ko'rib chiqildi. Aksiologik yondashuv orqali g'oyaviy birlashuvning markazida qanday qadriyatlar turishi, ya'ni inson qadr-qimmati, adolat, birdamlik, milliy o'zlik, tarixiy xotira, diniy bag'rikenglik, vatanparvarlik va taraqqiyot mas'uliyati qaysi darajada barqarorlikni mustahkamlashi tahlil qilindi. Tizimli-strukturaviy yondashuv esa jamiyatni siyosiy institutlar, iqtisodiy munosabatlar, ta'lim tizimi, oila, mahalla, ommaviy axborot vositalari, fuqarolik jamiyati institutlari, diniy-ma'rifiy muhit va raqamli kommunikatsiyalar o'zaro ta'sirda bo'lgan yaxlit tizim sifatida o'rganish imkonini berdi. Normativ-huquqiy tahlil doirasida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "O'zbekiston — 2030" strategiyasi, 2022—2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi, ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini takomillashtirishga oid qarorlar hamda uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi asosiy manba sifatida ko'rib chiqildi. "O'zbekiston — 2030" strategiyasida inson salohiyatini ro'yobga chiqarish, yoshlar bilan ishlash, sifatli ta'lim, ijtimoiy himoya, qonun ustuvorligi va xalqparvar davlat tamoyillariga urg'u berilishi g'oyaviy birlashuvning amaliy poydevorini belgilaydi. 2022—2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi esa "inson qadri uchun" tamoyilini islohotlar markaziga qo'yib, barqaror taraqqiyotning ijtimoiy-ma'naviy mezonlarini aniq ifodalaydi. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirishga oid hujjatlarda jamiyatda sog'lom dunyoqarash, mafkuraviy immunitet, milliy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasiga oid vazifalar belgilanishi mazkur tadqiqotning amaliy kontekstini kengaytiradi. Tadqiqotda klassik va zamonaviy ijtimoiy-falsafiy manbalardan ham foydalanildi: E. Dyurkgeymning ijtimoiy birdamlik haqidagi qarashlari jamiyatning barqarorligi mehnat taqsimoti va ma'naviy me'yorlar uyg'unligi bilan bog'liqligini tushuntirishda, K. Mannheyning mafkura va utopiya haqidagi konsepsiyasi g'oyaning ijtimoiy guruhlar manfaatlari bilan aloqasini ochishda, A. Gramschining madaniy gegemoniya haqidagi yondashuvi esa ma'naviy yetakchilikning zo'ravonliksiz konsensus hosil qilishdagi rolini tahlil qilishda metodologik asos bo'lib xizmat qildi. Shuningdek, Y. Xabermasning kommunikativ harakat nazariyasi g'oyaviy birlashuvning haqiqiy kuchi buyruqbozlikda emas, balki oqilona muloqot, legitimlik va jamoatchilik muhokamasida ekanini asoslashda muhim nazariy yo'nalish sifatida olindi. Tadqiqot materiali sifatida jamiyatning g'oyaviy

barqarorligiga ta'sir etuvchi besh omil: birinchidan, umumiy qadriyatlar tizimi; ikkinchidan, ijtimoiy institutlarga ishonch; uchinchidan, yoshlar va ta'lim muhitining ma'naviy yo'nalishi; to'rtinchidan, axborot xavfsizligi va tanqidiy tafakkur; beshinchidan, ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi kommunikativ aloqalar o'rganildi. Mazkur metodologiya maqolaga sof nazariy mulohaza darajasida qolib ketmasdan, g'oyaviy birlashuvning real ijtimoiy funksiyalarini tahlil qilish, uni barqarorlikning siyosiy, huquqiy, madaniy va psixologik omillari bilan bog'lash imkonini berdi. Metodologik jihatdan maqolada deterministik yondashuvdan qochildi, ya'ni ijtimoiy barqarorlik bitta omil bilan izohlanmadi; aksincha, iqtisodiy farovonlik, huquqiy tartib, axloqiy me'yor, madaniy xotira, axborot madaniyati va fuqarolik ishtiroki o'zaro bog'langan ko'p omilli jarayon sifatida qaraldi. Bunday yondashuv g'oyaviy birlashuvni tor targ'ibotiy texnologiyaga tushirib qo'ymasdan, uni jamiyatning ijtimoiy ong, institutsional amaliyot va kundalik madaniyat darajalarida namoyon bo'ladigan fenomen sifatida ko'rishga imkon beradi. Tadqiqotda "zaruriyat" tushunchasi ham alohida metodik mezon sifatida olindi: g'oyaviy birlashuvning zaruriyati tashqi chaqiriqlarning mavjudligi bilan cheklanmaydi, balki jamiyat ichida avlodlar o'rtasidagi ma'naviy uzviylik, hududlar o'rtasidagi tenglik hissi, davlat va fuqaro o'rtasidagi ishonch, bilim va e'tiqod o'rtasidagi muvozanatni saqlash ehtiyojidan kelib chiqadi.

NATIJALAR

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, jamiyat ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda g'oyaviy birlashuv kamida besh asosiy funksiyani bajaradi va ushbu funksiyalar birgalikda jamiyatning ichki mustahkamligini belgilaydi. Birinchi funksiya — ma'nolarni integratsiyalash funksiyasidir: jamiyat turli kasb, yosh, hudud, diniy e'tiqod, milliy mansublik va ijtimoiy tajribaga ega insonlardan iborat bo'lsa-da, ularni umumiy kelajak haqidagi ijobiy tasavvur, Vatan taqdiri uchun mas'uliyat, ijtimoiy adolatga ishonch va inson qadrini e'tirof etish birlashtiradi. Agar jamiyatda bunday ma'no markazi zaiflashsa, iqtisodiy o'sish ham, huquqiy institutlar ham fuqarolarning ongida yetarli motivatsion kuchga ega bo'lmay qoladi; aksincha, umumiy g'oya insonlarni o'z manfaatini jamiyat manfaatidan ajratmaslikka, shaxsiy yutuqni umumiy taraqqiyot bilan bog'lashga undaydi. Ikkinchi funksiya — ishonchni mustahkamlash funksiyasidir: g'oyaviy birlashuv fuqarolar o'rtasida "biz" tuyg'usini shakllantiradi, ijtimoiy masofani kamaytiradi, davlat va jamiyat o'rtasida kommunikativ ko'prik yaratadi. Ijtimoiy ishonch bo'lmagan joyda qonun ko'proq majburlash vositasi sifatida qabul qilinadi, ishonch mavjud bo'lgan joyda esa qonun umumiy hayot qoidasi, mas'uliyat va adolat mezoni sifatida tushuniladi. Uchinchi funksiya — ziddiyatlarni madaniylashtirish funksiyasidir: g'oyaviy birlashuv jamiyatdagi farqli manfaatlarni inkor etmaydi, balki ularni umumiy qadriyatlar doirasida muhokama qilish, bahsni dushmanlikka aylantirmaslik, tanqidni buzg'unchilik emas, ijtimoiy takomillashuv imkoniyati sifatida qabul qilish madaniyatini rivojlantiradi. Bu jihat demokratik jamiyat uchun nihoyatda muhim, chunki barqarorlik mutlaq sukunat emas, balki farqli fikrlar oqilona tartibga solinadigan, umumiy manfaatga bo'ysundiriladigan va huquqiy-madaniy me'yorlar bilan chegaralanadigan holatdir. To'rtinchi funksiya — axborot immuniteti funksiyasidir: hozirgi davrda jamiyatga ta'sir etuvchi mafkuraviy tahdidlar ko'pincha ochiq shiorlar bilan emas, balki ijtimoiy tarmoqlar, manipulyativ

kontent, yolgʻon axborot, hissiy provokatsiya, tarixiy xotirani buzib talqin qilish va “tezkor haqiqat” koʻrinishida kirib keladi. Bunday vaziyatda gʻoyaviy birlashuv yoshlar va keng jamoatchilikda mustaqil fikrlash, dalilga asoslangan baholash, milliy manfaatni anglash va axborotga tanqidiy munosabatni shakllantiruvchi maʼnaviy filtr vazifasini bajaradi. Beshinchi funksiya — safarbar etuvchi va modernizatsion funksiya boʻlib, u jamiyat aʼzolarini taraqqiyot islohotlarida passiv kuzatuvchi emas, faol ishtirokchi boʻlishga undaydi. “Oʻzbekiston — 2030” strategiyasida yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, ilmiy va innovatsion faoliyatga jalb etish, taʼlim sifatini oshirish va inson kapitalini kuchaytirish kabi maqsadlar belgilanishi gʻoyaviy birlashuvning modernizatsion mazmunini kuchaytiradi. Natijaviy tahlil asosida gʻoyaviy birlashuvning uch qatlamli modeli taklif etiladi: birinchi qatlam — qadriyatlar birligi, bunda milliy oʻzlik, tarixiy xotira, adolat va inson qadr-qimmati asosiy mezon boʻladi; ikkinchi qatlam — institutsional ishonch, bunda davlat, taʼlim, mahalla, oila, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyati institutlari umumiy gʻoyani hayotiy amaliyotga aylantiradi; uchinchi qatlam — kommunikativ faollik, bunda fuqarolar, ayniqsa yoshlar, jamiyatdagi muammolar yuzasidan muloqotga kirishadi, taklif beradi, tanqidiy fikrlaydi, lekin umumiy barqarorlik va taraqqiyot manfaatini yoʻqotmaydi. Ushbu modeldan kelib chiqib aytish mumkinki, ijtimoiy barqarorlikning eng mustahkam shakli tashqi nazoratga emas, ichki ishonchga, qoʻrquvga emas, masʼuliyatga, bir xillikka emas, qadriyatlar asosidagi ongli birdamlikka tayanadi. Mazkur model gʻoyaviy birlashuvni baholash uchun amaliy mezonlarni ham beradi. Birinchi mezon — fuqarolarning umumiy qadriyatlarga munosabatidir: agar insonlar Konstitutsiya, qonun, tinchlik, adolat, oila, mahalla, taʼlim, mehnat va Vatan tushunchalarini hayotiy maʼno bilan qabul qilsa, jamiyatning gʻoyaviy asoslari kuchli boʻladi. Ikkinchi mezon — ijtimoiy muammolar yuzasidan muloqot sifati: muammo ochiq aytilsa, dalillar bilan tahlil qilinsa va yechim izlashga yoʻnaltirilsa, barqarorlik mustahkamlanadi; muammo yashirilsa yoki hissiy ayblovlar bilan almashtirilsa, ishonch zaiflashadi. Uchinchi mezon — yoshlarning daxldorlik darajasi: yosh avlod oʻzini jamiyatning chetda turgan kuzatuvchisi emas, balki uning kelajagini yaratuvchi subyekt deb bilgan taqdirdagina gʻoyaviy birlashuv real kuchga aylanadi. Toʻrtinchi mezon — axborot maydonidagi masʼuliyat: davlat organlari, taʼlim muassasalari, blogerlar, jurnalistlar va jamoatchilik yetakchilari tarqatayotgan maʼlumotlar haqiqat, odob, huquqiylik va milliy manfaat mezonlariga mos boʻlsa, jamiyat axborot beqarorligiga kamroq beriladi. Beshinchi mezon — adolat hissi boʻlib, u gʻoyaviy birlashuvning eng nozik sharti hisoblanadi; chunki odamlar adolatni real hayotda his qilmasa, eng mukammal gʻoya ham ishonch uygʻotmaydi. Nazariy nuqtai nazardan bu mezonlar bir-biridan ajralgan holda emas, spiral shaklida rivojlanadi: qadriyat ishonchni tugʻdiradi, ishonch muloqotni kuchaytiradi, muloqot masʼuliyatni oshiradi, masʼuliyat esa jamiyatning gʻoyaviy immunitetini mustahkamlaydi. Agar ushbu zanjirning bir boʻgʻini uzilsa, masalan, qadriyatlar targʻib qilinib, lekin adolatli amaliyot bilan tasdiqlanmasa yoki axborot berilib, lekin muloqot uchun ochiq maydon yaratilmasa, gʻoyaviy birlashuvning taʼsiri susayadi. Shu bois natijalar gʻoyaviy birlashuvni bir martalik kompaniya sifatida emas, doimiy ijtimoiy pedagogika, siyosiy madaniyat va maʼnaviy kommunikatsiya jarayoni sifatida tashkil etish zarurligini koʻrsatadi.

MUHOKAMA

Muhokama. G‘oyaviy birlashuv masalasi atrofida ilmiy munozara olib borilganda, eng avvalo, uning chegarasini aniq belgilash zarur: u jamiyatni mafkuraviy yakkahokimlikka qaytarish emas, balki pluralistik jamiyatda umumiy qadriyatlar maydonini mustahkamlashdir. Konstitutsiyada hech qaysi mafkura davlat mafkurasi sifatida o‘rnatilishi mumkin emasligi haqidagi norma g‘oyaviy birlashuvni davlat tomonidan tayyor holatda beriladigan yagona doktrina sifatida emas, balki jamiyatning o‘zi ishlab chiqadigan, fuqarolik tajribasi orqali boyitiladigan va huquqiy prinsiplar bilan chegaralanadigan ma‘naviy konsensus sifatida talqin qilishni talab qiladi. Demak, g‘oyaviy birlashuvning demokratik mazmuni shundaki, u fikrlar xilma-xilligini yo‘qotmaydi, balki ularning umumiy milliy manfaatga zid bo‘lmagan shaklda rivojlanishiga sharoit yaratadi. Bunday yondashuvni falsafiy jihatdan “erkinlik va mas‘uliyat dialektikasi” deb atash mumkin: erkinlik insonning fikrlashi, izlanishi, tanqid qilishi va o‘z pozitsiyasini bildirish huquqini anglatadi, mas‘uliyat esa ushbu erkinlikni jamiyat tinchligi, boshqalar huquqi, tarixiy xotira va umumiy manfaat bilan uyg‘unlashtirishni talab etadi. Jamiyatdagi g‘oyaviy parokandalik ko‘pincha qadriyatlarning yo‘qligidan emas, ularning tartibsiz, uzilgan, bir-biriga qarama-qarshi talqin qilinishidan kelib chiqadi; masalan, shaxsiy muvaffaqiyat vatanparvarlikdan, erkinlik mas‘uliyatdan, diniy e‘tiqod bag‘rikenglikdan, modernizatsiya milliylikdan ajratib talqin qilinsa, ijtimoiy ongda ichki ziddiyatlar kuchayadi. G‘oyaviy birlashuv aynan shu ziddiyatlarni falsafiy va ma‘naviy jihatdan uyg‘unlashtiradi: u milliylikni yopiq konservatizmga, zamonaviylikni qadriyatsizlikka, tanqidiy fikrni radikal inkorga, diniy e‘tiqodni mutaassiblikka aylantirmasdan, ularni fuqarolik madaniyati doirasida muvozanatlashtiradi. Shu sababli g‘oyaviy birlashuvning markazida ta‘lim va tarbiya tizimi turadi. Uzluksiz ma‘naviy tarbiya konsepsiyasida yoshlarni keng dunyoqarashli, mustaqil hayotga tayyor va faol fuqarolar sifatida tarbiyalash vazifasi belgilanishi bu borada muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ta‘lim faqat bilim uzatish jarayoni bo‘lib qolsa, u barqarorlik uchun yetarli bo‘lmaydi; u shaxsda qadriyat, ijtimoiy mas‘uliyat, tarixiy ong, axloqiy tanlov va muloqot madaniyatini shakllantirgandagina g‘oyaviy birlashuvning asosiy instituti bo‘la oladi. Mahalla, oila va fuqarolik jamiyati institutlari esa ushbu qadriyatlarni kundalik hayotga singdiradi; chunki jamiyat g‘oyasi faqat deklaratsiyada emas, insonlarning o‘zaro muomalasi, mehnatga munosabati, keksaga hurmati, yoshga e‘tibori, qonunga itoati, tabiatga mas‘uliyati va ijtimoiy muammolarga befarq emasligida ko‘rinadi. Raqamli axborot makoni esa g‘oyaviy birlashuv uchun ikki tomonlama ahamiyatga ega: bir tomondan, u bilim, muloqot va ijtimoiy faollikni kengaytiradi; ikkinchi tomondan, noto‘g‘ri axborot, radikal da‘vat, iste‘molchilik stereotiplari va jamiyatga ishonchsizlikni kuchaytiruvchi kontentni tez tarqatadi. Shu bois g‘oyaviy birlashuv zamonaviy sharoitda ma‘naviy targ‘ibotning eski biryoqlama shakllari bilan cheklanmasligi kerak; u interaktiv muloqot, ilmiy asoslangan axborot, yoshlar bilan teng suhbat, ochiq muhokama, media savodxonlik, ijtimoiy tarmoqlarda ijobiy kontent yaratish va jamoatchilik fikrini hurmat qilish orqali rivojlanishi lozim. Mafkuraviy immunitet ham taqiqlash va qo‘rqitish bilan emas, balki shaxsning mustaqil tahlil qilish qobiliyati, tarixiy bilimga tayangan bahosi va ijtimoiy mas‘uliyati bilan shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, g‘oyaviy birlashuvni faqat “targ‘ibot” deb emas, balki jamiyatning ma‘naviy

boshqaruv madaniyati deb tushunish to'g'riroqdir. U siyosiy qarorlar legitimligini kuchaytiradi, islohotlar mazmunini xalq hayotidagi aniq maqsadlar bilan bog'laydi, ijtimoiy guruhlar o'rtasida ishonch yaratadi, yosh avlodda befarqlik o'rniga daxldorlik tuyg'usini uyg'otadi va barqarorlikni passiv tinchlikdan faol taraqqiyotga aylantiradi. Albatta, g'oyaviy birlashuv sun'iy ravishda yoki faqat shiorlar orqali yaratilmaydi; u adolatli boshqaruv, ochiq muloqot, ijtimoiy muammolarga sezgirlik, huquqiy tenglik va ma'naviy-ma'rifiy ishlarning hayotiyligi bilan mustahkamlanadi. Agar jamiyat g'oyasi odamlarning kundalik ehtiyojlari, orzu-umidlari va adolat haqidagi tasavvurlari bilan mos kelmasa, u rasmiy nutq darajasida qoladi; agar u insonlarning real tajribasi bilan uyg'unlashsa, barqarorlikning eng kuchli ichki manbaiga aylanadi. Shu o'rinda g'oyaviy birlashuvning amaliy mexanizmlari haqida ham to'xtalish lozim. Birinchidan, ma'naviy-ma'rifiy ishlar mavsumiy tadbirlar bilan cheklanmasdan, ta'lim, madaniyat, ilm-fan, ommaviy axborot vositalari va mahalla faoliyatini bog'laydigan uzluksiz tizimga aylanishi zarur. Ikkinchidan, milliy g'oyani tushuntirishda faqat tarixiy faxr bilan kifoyalanib qolmasdan, bugungi kasb-hunar, innovatsiya, tadbirkorlik, ekologik mas'uliyat, raqamli madaniyat va ijtimoiy adolat kabi zamonaviy mazmunlar ham kiritilishi kerak. Uchinchidan, yoshlar bilan g'oyaviy ishlashda ular "tarbiya obyekti" emas, balki fikrlaydigan, savol beradigan, taklif bildiradigan va jamiyat loyihalarida qatnashadigan faol subyekt sifatida qaralishi lozim. To'rtinchidan, diniy bag'rikenglik va dunyoviy huquqiy davlat prinsiplarini qarama-qarshi qo'yish emas, ularning jamiyat tinchligi va inson erkinligi yo'lida o'zaro to'ldiruvchi jihatlarini ko'rsatish zarur. Beshinchidan, g'oyaviy birlashuvning ishonchliligi rasmiy nutqdagi go'zallikdan ko'ra amaliy natijalar bilan belgilanadi: mahallada muammo hal qilinsa, ta'limda sifat oshsa, yoshning tashabbusi qo'llab-quvvatlangansa, qonun hamma uchun teng ishlansa, jamiyat g'oyasi fuqarolar ongida real kuch sifatida mustahkamlanadi. Bunday mexanizmlar bo'lmasa, g'oyaviy birlashuv mavhum shiorga aylanib qolishi mumkin; mavjud bo'lsa, u ijtimoiy barqarorlikning kundalik amaliyotiga singib ketadi. Bundan tashqari, g'oyaviy birlashuvning samaradorligi jamiyatdagi tanqidiy fikrga munosabat bilan ham belgilanadi. Tanqidni dushmanlik deb ko'rish barqarorlikni kuchaytirmaydi, aksincha, yashirin norozilikni oshiradi; tanqidni mas'uliyatli ishtirok shakli sifatida qabul qilish esa jamiyatda ishonch va ochiqlikni kuchaytiradi. Shu sababli sog'lom mafkuraviy muhit tanqidiy tafakkur, ilmiy dalil, madaniy bahs va umumiy manfaatni birlashtira olgan muhitdir.

XULOSA

Xulosa. Jamiyat ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda g'oyaviy birlashuv zaruriyati shundan iboratki, u barqarorlikni faqat tashqi tartib yoki iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan emas, balki jamiyat a'zolarining umumiy qadriyatlar, ijtimoiy ishonch, fuqarolik mas'uliyati va kelajak haqidagi mushtarak tasavvurlari bilan bog'laydi. Tadqiqotda g'oyaviy birlashuv demokratik-huquqiy jamiyat sharoitida fikrlar xilma-xilligini inkor etmaydigan, aksincha, ularni umumiy konstitutsiyaviy maydon, milliy manfaat va inson qadr-qimmatini atrofida uyg'unlashtiradigan ma'naviy-falsafiy mexanizm sifatida talqin qilindi. Maqola natijalari g'oyaviy birlashuvning integratsion, ishonchni mustahkamlovchi, ziddiyatlarni madaniylashtiruvchi, axborot immunitetini shakllantiruvchi va modernizatsion funksiyalari mavjudligini ko'rsatdi. Ushbu funksiyalar jamiyatda befarqlik, ishonchsizlik, radikalizm, axborot

manipulyatsiyasi va ijtimoiy parokandalik xavfini kamaytirib, fuqarolarni taraqqiyot jarayonlarida faol ishtirok etishga undaydi. O‘zbekiston sharoitida g‘oyaviy birlashuvning normativ asoslari Konstitutsiyadagi birdamlik, ijtimoiy adolat, inson farovonligi va mafkuraviy plyuralizm prinsiplarida, strategik asoslari esa “O‘zbekiston — 2030” hamda 2022—2026-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasida ifodalangan. Amaliy jihatdan g‘oyaviy birlashuvni mustahkamlash uchun ta’lim tizimida tanqidiy tafakkur va fuqarolik madaniyatini kuchaytirish, mahalla va oila institutlarida ma’naviy tarbiya uzviyligini ta’minlash, yoshlar bilan ishlashda buyruqbozlikdan ko‘ra muloqot va hamkorlikka asoslangan usullarni kengaytirish, raqamli axborot makonida media savodxonlikni oshirish, ilmiy-ma’rifiy kontentni ko‘paytirish, ijtimoiy adolat va qonun ustuvorligining hayotiy namoyon bo‘lishiga erishish zarur. Eng muhim xulosa shuki, g‘oyaviy birlashuv jamiyatni bir xil fikrga majbur etish emas; u turli fikrlar, manfaatlar va tajribalar mavjud bo‘lgan murakkab jamiyatni umumiy maqsad, o‘zaro hurmat va tarixiy mas’uliyat asosida jipslashtirishdir. Shunday ekan, ijtimoiy barqarorlikning uzoq muddatli kafolati zo‘ravonliksiz konsensus, ma’naviy uyg‘unlik, huquqiy adolat va fuqarolik daxldorligi bilan belgilanadi. Bu jarayonda milliy g‘oya jamiyat uchun tayyor shior emas, balki har bir avlod tomonidan yangidan anglanadigan, kundalik hayotda tasdiqlanadigan va umumiy taraqqiyot sari yo‘naltiradigan tirik ma’naviy kuch sifatida qaralishi lozim. Shu asosda aytish mumkinki, g‘oyaviy birlashuvning istiqbollari uning qanchalik hayotiy, adolatga yaqin va yoshlar tafakkuriga mos bo‘lishiga bog‘liq. U faqat yuqoridan tushuntiriladigan g‘oya emas, balki pastdan — oiladan, mahalladan, auditoriyadan, mehnat jamoasidan va raqamli muloqot maydonidan boshlab shakllanadigan umumiy ijtimoiy madaniyatdir.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yil 30-aprel tahriri. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-6600413>
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022—2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida. Prezident.uz: <https://president.uz/oz/lists/view/4954>
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi PQ-5040-son qarori. Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. Lex.uz: <https://lex.uz/docs/-5344692>
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrdagi 1059-son qarori. Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. Lex.uz: <https://lex.uz/ru/docs/-4676839>
6. Durkheim E. *The Division of Labour in Society*. London: Macmillan, 1984.
7. Mannheim K. *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul, 1936.
8. Gramsci A. *Selections from the Prison Notebooks*. New York: International Publishers, 1971.